

Зміст

Любі батьки	4
Вікові особливості дитини п'ятого року життя	21
Акценти виховання та навчання дітей п'ятого року життя	55
Розвиваємо сенсорику та моторику	78
Розвиваємо мовлення	96
Розвиваємо мислення та уяву	112
Розвиваємо увагу	148
Формування внутрішнього «Я» дитини	157
Ігри вдома та на вулиці	166
Розвивальні іграшки для дітей п'ятого року життя	179
Що почитати дитині	187
Додаток	192

Любі батьки!

Період від чотирьох до п'яти років називають дошкільним. У цей час дитина досліджує межі своїх можливостей та робить спроби стати незалежною від батьків. До початку цього етапу дитина, яка вже набула чимало фізичних навичок, починає сама придумувати собі заняття, а не просто наслідувати дії інших чи просто реагувати у відповідь на них.

Чотири роки — вік, коли дитина начебто подорослішала, проте поки ще мала. Активно розвивається психіка, малюк відчуває більш різноманітні

емоції, стає дуже чутливою до реакцій дорослих. У цей період батьки мають виявляти якнайбільше делікатності, щоб м'яко та непомітно для дитини коригувати її характер.

Від того, як реагують дорослі на витівки дитини, багато в чому залежить переважання рис характеру. Якщо одні батьки намагаються неодмінно виявити таланти, здібності та захоплення чотирирічного малюка, віддають його до різних гуртків та секцій, то інші вважають, що дитина ще мала та недосвідчена і що не слід «позбавляти її дитинства». У якійсь мірі мають рацію і ті й інші. Перші — у тому, що з раннього віку закладають дитині певні знання, захоплення та інтереси, привчають до дисциплінованості та акуратності. Другі — у тому, що дитину не потрібно перевантажувати навчальною діяльністю (але в дитини має бути час і на гру, і на здобуття знань).

***Чотири, п'ять років — вік, коли
дитина стає надзвичайно
чутливою до реакцій дорослих.***

Щоб сприяти особистісному розвитку дитини чотирьох-п'яти років, необхідно враховувати наступне.

По-перше, у цьому віці вже закладаються основи творчого ставлення до предметного світу. Дитина власноруч створює поробки для гри або як подарунком кому-небудь. Якщо дорослий систематично

наголошуватиме, що дитина зробила щось сама, що вона вже багато чого вміє, і зможе створити атмосферу заслуженого визнання й успіху, то задоволення, яке при цьому відчуватиме дитина, спонукатиме її і далі виконувати подібні завдання.

По-друге, у цей період виникає пізнавальне ставлення до світу, безкорислива потреба в знаннях з інтересу і бажання знати. Для подальшого розвитку пізнавального інтересу важливо не тільки давати дитині нові знання в захопливій формі, а з повагою ставитись до її власних розумових пошуків і їх результатів. На п'ятому році життя дитина вже здатна міркувати, не спираючись на безпосередній досвід. У неї з'являється коло суто словесних знань. Оперуючи такими знаннями, дитина може іноді доходити неправильних висновків, діставати логічно недосконалі результати. Будь-який прояв неповаги до перших самостійних інтелектуальних кроків може відбити в дитини інтерес до сфери знань і позбавити її впевненості в собі. Тому найважливішою вимогою до стосунків дорослих із дітьми є серйозне ставлення і поважання всіх, навіть хибних, міркувань дитини. Це не означає, що дорослі мають схвалювати всі неправильні думки дітей. Слід не оцінювати дітей, а обговорювати з ними їхні міркування і заперечувати їм ніби на рівних, а не зверхньо. Звідси природно випливає, що новим для дитини має стати інтерес та повага до дорослого як до джерела нових знань і тактичного

помічника в її власних інтелектуальних пошуках, а також зацікавлення аналогічними інтелектуальними пошуками однолітків.

Ставлення до однолітків у цьому віці ще не достатньо диференційоване. Діти переважно «діляться» на «поганих» і «хороших», і ці оцінки залежать здебільшого від дорослих. Наприклад, більшість дітей п'ятого року життя вважають однолітків поганими тому, що вихователь робить їм зауваження за те, що вони повільно їдять, погано засинають тощо. Потрібно мати на увазі, що на репутацію дитини в групі, ставлення до неї однолітків і її душевне самопочуття мимохіть можуть вплинути дорослі, часто виражаючи невдоволення поведінкою, яка, хоча і створює організаційні труднощі, не залежить від дитини і часто обумовлена її фізіологічними особливостями.

Період чотирьох-п'яти років життя дитини є важливим етапом у становленні її як особистості. Дії дитини стають більш усвідомленими, цілеспрямованими. Цікавість та ініціативність чотирирічного малюка надзвичайно високі.

Формується психіка дитини. Малюк починає перетворюватись на особистість, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції, має свій унікальний і неповторний внутрішній світ. Саме в цей період життя стають «готовими до застосування в повному обсязі» мислення, почуття та уява. Розпочинається оптимальна робота

психомоторики (механізм дій і засоби їх здійснення) та енергопотенціалу (величина нашої здатності до дії (прагматичної, пізнавальної, розумової, моральної, естетичної, тобто творчої)) людини.

➤ **Соціальний та емоційний розвиток**

Три роки і шість місяців: дитина може чекати реалізації свого бажання протягом 4–5 хвилин, виявляє тимчасову прихильність до одного з товаришів чи подруг.

Чотири роки: пишається своїми досягненнями, може вигадувати деякі успіхи, оскільки в цей час домінує розвиток уяви, розв'язує конфлікти з товаришами шляхом переговорів, зміни учасників або переконання.

Чотири роки і шість місяців: демонструє самовпевненість і рішучість під час виконання завдань, розповідає про нещодавні успіхи і події; хоче перебувати в товаристві інших людей, обережно використовує речі, що належать іншим людям, припиняє невідповідну поведінку після першого зауваження.

П'ять років: має кількох друзів, можливо, одного особливого друга чи подругу, хвалить, підтримує іншу дитину або допомагає їй.

➤ **Уміння гратися і брати участь у груповій діяльності**

Три роки і шість місяців: дитина обмінюється з товаришами іграшками за найменшого втручання

вихователя, працює з іншими дітьми протягом десяти хвилин, будує складні споруди з кубиків та інших предметів, дотримується трьох правил поведінки в групі, самостійно прибирає іграшки, грається з двома-трьома дітьми протягом 15 хвилин.

Чотири роки: виконує прості доручення, грає в прості настільні ігри за сторонньої допомоги, роліві ігри наближені до реальності, приділяють увагу дрібним деталям, часу, місцю тощо, кооперується в іграх з іншими дітьми, дотримуючись правил і не сварячись.

Чотири роки і шість місяців: дає словесні вказівки під час ігор, чергується в грі без втручання дорослих, грає певні ролі в уявних іграх з іншими малятами.

П'ять років: бере участь в іграх з розподілом ролей і прийняттям групових рішень, виконує якийсь хатній обов'язок після нагадування, активно грається з іншими дітьми.

➤ **Фізичний розвиток (розвиток моторики великих і малих рухів)**

Чотири роки: дитина стоїть на опорній нозі протягом десяти секунд, проходить 1,5 м вперед, ставлячи ступні впритул одну до одної, щоб пальці торкалися п'ят; переступає назад, ставлячи ступні впритул одна до одної, щоб пальці торкалися п'ят; підстрибує, спускається сходами, ставлячи ноги через сходинку, підстрибує на двох ногах на місці і просувається вперед, підбігає галопом, стрибає вперед 10 разів, стрибає назад один раз, виконує поворот уперед, виконує скоординований удар ногою по м'ячу, замахуючись ногою і відводячи назад руку, обома руками ловить м'яч, кинутий з відстані 1,5 м, кидає однією рукою маленький м'ячик особі, яка стоїть за 1,2–1,5 м від неї; будує башти з 11 кубиків, уміє користуватися олівцем, зубною щіткою, малює зрозумілі малюнки на теми, важливі для неї, робить відповідні рухи пальцями і руками під час ігор із жестикуляцією, розстібає гудзики, зав'язує шнурки, малює (копіює) квадрат, малює деякі букви.

П'ять років: стоїть на другій (не опорній) нозі протягом десяти секунд, ходить по розмічених лініях уперед, назад і вбік, стрибає назад два рази без затримки, долає відстань 2 м, підстрибуючи на одній нозі, робить два (або більше) скоординованих кроки перед ударом ногою по м'ячу, ловить тенісний м'яч обома руками, кидає м'яч із поворотом тіла і кроком

уперед; уміє стрибати на одній нозі на місці і просуваючись уперед, ходити на носках, ловити предмети кистями рук; кидає рухом кисті і ротацією тулуба, самостійно гойдається, має чітко визначений пріоритет у використанні рук (правша, лівша), пише (вимальовує друкованими літерами) своє ім'я, будує башти з 20 кубиків, розфарбовує контурні малюнки, правильно тримає олівець великим, вказівним та середнім пальцями, малює людей із зображенням волосся та носа, малює (копіює) прямокутники і трикутники, вирізає з паперу прості фігури.

➤ Навички самообслуговування

Чотири роки: дитина знімає светр, одягається без допомоги, робить спроби зав'язати черевики, контролює всі природні потреби і самостійно відвідує туалет, чистить зуби під наглядом, за потреби витирає носа.

П'ять-шість років: зав'язує черевики, самостійно одягається, прикриває рукою рота під час кашлю або чхання, чистить зуби без сторонньої допомоги.

➤ **Комунікативні вміння (уміння говорити і розуміти сказане)**

Три роки і шість місяців: дитина ставить запитання, що починаються з «хто?», «що?», «чому?» для одержання інформації на основі подій власного життя, починає розуміти поняття послідовності і кінця, називає підборіддя, пальці, коліна, ший, нігті, називає червоний і синій кольори, мовлення дитини зрозуміле для незнайомих людей, хоча містить деякі помилки.

Чотири роки: розуміє деякі сполучники, визначає знайомі іменники, ставить запитання, що починаються з «коли?» і «як?», питає про значення слів, виконує три не пов'язані між собою вказівки, діючи в правильній послідовності, вказує на груди, п'яти, щиколотки, щелепи, називає зелений, жовтий, оранжевий і пурпуровий кольори, розуміє вищі ступені: (великий, більший, найбільший), розуміє послідовність подій, про які розповідають, вживає минулий час дієслів, прислівника.

Чотири роки і шість місяців: може визначити розбіжності між предметами, може визначити подібні риси об'єктів, називає такі частини тіла, як груди, п'яти, щиколотки, щелепи; називає коричневий, чорний, рожевий, білий і сірий кольори, використовує неправильні форми іменника і дієслова, демонструє різні способи використання мовлення: для надання й одержання інформації, висловлення думок та поглядів тощо.

